

SOME CONSIDERATIONS ON THE ISSUE OF PARONYMS IN PRESCHOOL UNELE CONSIDERENTE PRIVIND PROBLEMA PARONIMELOR ÎN PREȘCOLARITATE

Liuba MOCANU,
dr., conf. univ., UPS „I. Creangă”

CZU: 373.2:811.135.1-91

Summary. The issue of paremias (proverbs, sayings) is studied both by linguists, anthropologists, psychologists, and teachers. The majority of the definitions given converge in considering paremias as forms of literary creation, forms of popular knowledge, and, last but not least, as linguistic expressions. The immensity and diversity of the distinct features approached focus on the human problems. Paremias express “concentrated drops of wisdom”, general-human truths. They are a way of children's mental processes development, especially thinking and language. Its success depends on the methods used by the teachers, some aspects being reflected in the article.

Rezumat. Problema paremiilor (proverbelor, zicătorilor) este cercetată atât de către lingviști, cât și de antropologi, psihologi, pedagogi. Majoritatea definițiile care au fost date converg în a considera paremiile ca forme de creație literară, ca formă de cunoaștere populară și, nu în ultimul rând, ca expresii lingvistice. Vastitatea și diversitatea trăsăturilor distincte abordate au în centru interesul față de problemele omului. Paremiile exprimă “stropi concentrați de înțelepciune”, adevăruri general-umane. Acestea reprezintă o modalitate de dezvoltare a proceselor psihice ale copiilor, îndeosebi a gândirii și a limbajului. Reușita acestora depinde de modalitățile la care recurg cadrele didactice, unele fiind reflectate în articol.

Key words: paremii, proverbs, popular creation

Cuvinte-cheie: paremii, proverbe, creația populară.

Orice om are dreptul la educație, la cultura. Orice tip de educație are menirea de a asigura continuitatea în timp și spațiu a generațiilor: în timp pentru că își trage seva din experiența acumulată de generațiile trecute, se desfășoară în prezent și formează omul în perspectiva viitorului, și în spațiu, prin faptul că se desfășoară în cadrul unui sistem național.

Iar cea mai veche modalitate de educație își găsește reflectare în creația populară orală, poporul creându-și astfel propria sa concepție educațională, izvorâtă din practică și validată de practică [1]

.Anume în creația populară orală, în componentele ei, inclusiv în paremii, se întruchipează experiența, calitățile spirituale și naționale ale conștiinței poporului, ce fac opera creată de el un mijloc inapreciabil de educație [1.p.3], crează mediul favorabil pentru dezvoltarea diverselor procese psihice, inclusiv a limbajului.

Literatura paremiologică, indiferent de cultură, constituie acel enorm tezaur la care recurg dintotdeauna cu adâncă prețuire oamenii de cultură, cadrele didactice etc., fiind impresionați de vastitatea și diversitatea trăsăturilor distincte abordate, de capacitatea de a ascunde în conținutul lor filosofia unui neam.

Ea reprezintă un tezaur imens spre care cărturarii dintotdeauna „s-au îndreptat cu nesaț și adâncă prețuire.” Vastitatea și diversitatea trăsăturilor distincte abordate au în centru interesul față de problemele omului, prețuirea celor mai nobile însușiri morale, încrederea în perenitatea valorilor autentice, suplețe și realism, umor sănătos și nesecată vigoare ș.a. [Apud 2].

Aceste mesaje de dimensiuni reduse au permis includerea lor în categoria genurilor mici, mai fiind numite specii scurte, gnomice și care se realizează în contexte funcționale determinate, în afara cărora actualizarea lor nu are sens.

Unii le spun „vorbe din bătrâni”, alții „așa se zice pe la noi”, sau „așa se vorbește pe aici”, „vorbe de înțelepciune” etc. Galen le numea „vorbe puține, cu un conținut mare!”. Paremiile exprimă “stropi concentrați de înțelepciune”, adevăruri general-umane, aprobate de toți vorbitorii limbii noastre de-a lungul secolelor. L. Blaga considera că proverbele românești sunt adesea produsul unei *înțelepciuni* alimentate de simțul pitorescului[5]

Poate din aceste considerente unii cercetători susțin că bogăția unei limbi nu constă doar în numărul de cuvinte, lucru nu puțin important, ci constă în locuțiuni, expresii, paremi, în acele tiparuri neschimbate care semnează în curs de mii de ani și dau fiecărei limbi o fizionomie proprie.(M. Eminescu). Valoarea paremiilor (proverbelor, zicătorilor) este redată de următorul proverb: „Unui om înțelept îi vorbești în proverbe, nu în proză”, adică un om înțelept nu are mereu nevoie de discursuri pentru a fi convins să facă ceea ce este bine. Un proverb potrivit stimulează gândirea, îmbogățește limbajul, facilitează înțelegerea ș.a.m.d.

Acestea nu au trecut neobservate și de L. Blaga, care le zicea „aforismele poporului” care au „un ceva greu definibil, aproape cu neputință de realizat unui creator cult, anemiât de îndoielile reflexiei: un firesc ce înduplecă inima și inteligența cea mai incompatibilă, o grație a întâmplătorului, ceva mai presus de bine și rău, ceva mai presus de adevăr și neadevăr. Avem proverbe care prin finețea lor par niște cuvinte de spirit azvârlite pe câmp unul altuia, de zei-plugari. Avem proverbe care sunt biciuri de foc și proverbe care, înainte de a se preface în cuvinte, au fost flori. Unele, discrete, deschid orizonturi metafizice. Altele sunt surâsuri desprinse dintr-o stăpânită resemnare în fața vieții. Unele au urâtul obicei al dascălilor care moralizează. Altele au un umor izbăvitor de tristețe”[Apud 5].

Aproape toate definițiile care au fost date converg în a considera paremiile ca forme de creație literară, ca formă de cunoaștere primitivă sau populară și, nu în ultimul rând, ca expresii lingvistice. Cercetătorii în domeniu consideră că accentul cade, îndeosebi în definițiile mai vechi, pe caracterul filozofic al paremiilor, pe calitatea lor de a exprima „ fructul experienței popoarelor”. Rivarol vede în ele „cugetarea tuturor secolelor redusă în formule”, iar I. P. Leroux – în cunoștințele cucerite de om printr-o experiență îndelungată „ aceste cunoștințe o dată cucerite, s-au format judecăți prin care s-au stabilit principii pentru știință și pentru societate”[6].

Aceste formulări succinte și plastice exprimă concentrat adevăruri cu valabilitate generală, îmbinând o largă și bogată experiență de viață, generalizată și aprofundată de fiecare generație cu observația practică, concretă a fenomenelor și lucrurilor înconjurătoare, de la cele mai mici și neînsemnate ca „ buturuga mică”, gândurile profunde, observațiile subtile asupra naturii și vieții umane sub toate aspectele prin exteriorizarea plastică a ideilor. Ele sunt accesibile și pot fi lesne realizate în uzul cotidian de oricine (chiar de către preșcolari), pot fi organic integrate în actul de comunicare verbală. Una din particularitățile principale ale paremiilor (proverbe, zicători) o constituie laconismul formal îmbinat cu un conținut de idei profunde [7.p.58].

Chiar și anticul Aristotel vorbea despre ele ca despre niște „rămășițe ale unei filozofii foarte vechi”. Se presupune că el a și cules peste 5000 de maxime, sentințe, proverbe și să le considere ca una din cele dintâi științe ale umanității în sensul de depozitare a înțelepciunii acesteia[1, p.4] .

Vorbind despre Aristotel, nedrept ar fi dacă nu am aminti de înțeleptul Homer, care le definea „cuvinte înaripate” sau „epea pteoroenta”, iar Herodot le considera „învățăături înțelepte moștenite din vechime ca glas al zeilor și al înțelepților”. Valoarea paremiilor a fost înalt apreciată și de filosoful grec Galen, care susținea că ele concentrează în vorbe puține un conținut mare, iar Cicerone afirma că anume poporul e cel mai desăvârșit șlefuit al proverbelor [Ibidem].

Scrierile de origine veche precum „Iliada”, „Odiseea”, „Biblia”, „Coranul”, „Viețile Sfinților” ș.a. conțin numeroase expresii paremiologice.

Conchidem că ele au apărut din experiența de viață a maselor populare „O păteală și iată un proverb” susține B.P.Hașdeu. El vedea în paremiile o „filozofie practică a vieții”, „adevărată înțelepciune a poporului”.

Această idee o întâlnim mult mai târziu la G. Botezatu și A. Hîncu, considerând paremiile aprecieri universale morale, etice care reflectă, legitimează nescris morala, etica umană, în general umanitatea. Pentru a atinge un asemenea lapidarism poporul și-a șlefuit vorbele timp de secole, imprimându-le tâlcuri adânci, vorba lui A. Hropotinschi

Ceea ce e caracteristic în mod special acestor specii de creație folclorică este anume bogăția și profunzimea gândurilor.

Cea mai veche colecție de proverbe se consideră a fi cea cuprinsă în Vechiul Testament și atribuită lui Solomon, cunoscute în vechea noastră literatură: parte din ele au intrat și în limbajul poporului și care au fost numite cu numele grecesc de *parimii* sau cu cel slavon de *pilde*.

Despre vechimea, dar și valoarea paremiilor vorbesc operele clasicilor noștri („Letopisețul Țării Moldovei de la Aron încoace”(1675) de M. Costin, „Istoria ieroglifică”, „Hronicul vechimii romano- moldo- vlahilor” etc. ale lui D. Cantemir ș.a). O concentrare deosebită a acestora o întâlnim în opera lui I.Neculce, îndeosebi în „O seamă de cuvinte” („Melul blând sugerează la două maice”, „Cu iarba cea uscată arde și cea verde”, „Capul plecat nu-l prinde sabia” etc. Anume Neculce și este considerat primul alcătuitor al unei culegeri manuscrise de folclor moldovenesc.

Ceva mai târziu C. Negruzzi demonstrează, cu multă ingeniozitate, faptul că pe baza paremiilor populare pot fi încheiate povestiri didactice. Aceasta vorbește despre valoarea conținutului acestora, despre puterea cuvântului, ideii, despre necesitatea utilizării acestora în educație.

La fel și B. P. Hașdeu, îndeosebi prin „Entimologicum Magnum Romaniae”, care conține foarte multe paremiile, vedea în acestea izvoare pentru cunoașterea istoriei, etnografiei, obiceiurilor și orânduirii sociale și, nu în ultimul rând, prețioase documente lingvistice.

Cercetarea paremiilor sub aspect lingvistic se întâlnește cu interpretarea lor ca forme de creație literară (sau forme de artă) în abordările realizate din perspectivă poetică. După I. Coteanu, ele constituie, în raport cu caracteristicile generale ale limbajului, un „mijloc de poetizare”, recunoscute drept „bunuri lingvistice comune”, care circulă rapid datorită structurii lor ritmice, rimei, când e cazul, structurii lor semantice, adesea simetrică, însușiri care le ajută să fie memorate cu ușurință [Apud 6, p. 22].

Pentru această categorie folclorică, de fapt pentru toată creația populară, este caracteristică antiteza: „Cine vara muncește, iarna se odihnește”, „Muncește în tinerețe, ca să ai la bătrânețe”, „Ori laie, ori bălaie”, „Vorba lungă – treabă scurtă” „Zice verzi și uscate!” ș.a.m.d.

Printre principalele figuri de stil prezente în limbajul paremiilor este comparația care se situează, în paremiologie, pe locul doi după metaforă. Comparația are la bază asocierile pe care le limitează la semnificația termenului secund, care este de obicei un termen concret și constituie o caracteristică în rândurile colectivității lingvistice respective. Cercetătorii consideră că deși la prima vedere comparația are doi termeni, căci un obiect (ființă), acțiune se desfășoară ca alta etc., în esență, ea are trei termeni; ultimul reprezentând însușirea comună a obiectelor, ființelor sau acțiunilor asemănătoare între ele. Majoritatea comparațiilor se realizează, din punct de vedere formal, cu ajutorul adverbului de mod comparativ ca: „Harnic ca albina”, „Alb ca varul”, „Înalt ca bradul”, „Seamăna ca două picături de apă” ș.a.

Limbajul paremiilor este caracterizat și de repetiție, care constă în reluarea unui cuvânt sau a unui grup de cuvinte, cu scopul de a se exprima intensitatea a ceva (acțiune, calitate) Expresivitatea acestei construcții este legată nemijlocit de natura lingvistică a procedului. În anumite situații, reluarea termenului este însoțită și de o deplasare de semnificații, pentru a întări nuanțarea afectului și marcarea unei valori noi prin reluarea cuvântului sau a construcției sintactice. De ex: “Rău cu rău, dar mai rău fără rău”, “Cine râde la urmă, râde mai bine!”, „Cine face lui își face”etc. [4]

Aceste *sclipiri de înțelepciune populară* constituie chintesența agerimii minții omenești, expresii înaripate, ușor de memorizat, lucru menționat de psihologi, că anume înțelegerea paremiilor constituie unul dintre indicatorii de dezvoltare a gândirii.

Observăm, că, fiind o problemă a filologiei (folcloristicii), paremiile sparg treptat granițele și ale altor științe, cum ar fi psihologia, pedagogia (F.Armașu, N.Silistraru). Copiii trebuie îndrumați spre cunoașterea, conștientizarea paremiilor (proverbe, zicători, frazeologisme), valorificând mai ales activitățile de educație spirituală, morală, abilități practice, stimulând dezvoltarea aptitudinilor, încurajând imaginația, comunicarea, asumarea de responsabilități, orientând cadrul optim de formare a unei personalități complete.

Acest diamant contribuie nespus, anume în vârsta timpuriei, la evoluția tuturor proceselor cognitive. Perceperea subiectelor, a chipurilor din povești (anume acestea sunt îndeosebi îmbibate de paremii), a limbajului acestora, constituie primul pas de trecere de la gândirea concretă spre cea abstractă. Stilul poveștilor este unul încărcat cu expresiile înțelepciunii populare. Din atare cauză, este necesar a investiga problema paremiilor și din aspect pedagogic. Cercetătorii pedagogi (A.P. Usova, N.S. Karpinski, N.Silistraru, S.Cemortan, F.Armașu etc.), subliniind valoarea educativă a operelor creației populare, rolul lor în dezvoltarea intelectuală, în îmbogățirea limbajului, recurg tot mai frecvent la operele folclorice cu scopul de a contribui la dezvoltarea și educația copiilor.

Acestea trebuie să corespundă gradului de înțelegere a copiilor; să poată fi explicate, demonstrate, explorate etc. Potrivit teoriei feed-bak-ului pedagog-copil, cadrele didactice, în activitatea de cunoaștere cu semnificația paremiilor, pot recurge la diverse metode: observarea, convorbirea, demonstrarea, explicația. verbalizarea imaginilor etc

Important este ca preșcolarii singuri să determine conotația acestora, pedagogului revenindu-i sarcina de a crea situația respectivă[3].

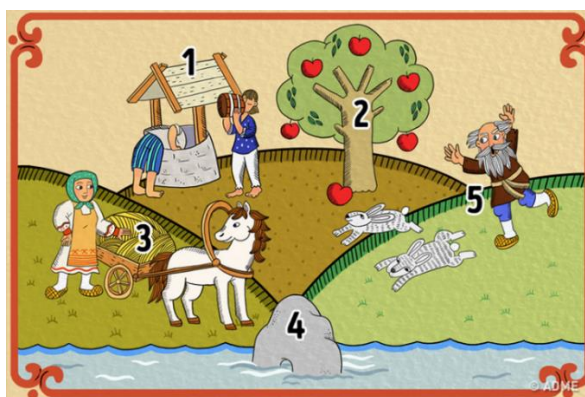
Un rol esențial în toate acestea îl are experimentul. *A bate apă în piuă*. După ce s-a precizat ce înseamnă piuă, cuvânt necunoscut pentru ei, se propune unui copil să toarne apă în ea (piuă) și să o bată, conform conținutului proverbului. Adresând întrebările de rigoare, se precizează că apa nu a suportat modificări, că am muncit înzădar, că nu am realizat nimic.

După audierea unor texte, se poate propune copiilor singuri să identifice, din mai multe, sau să numească proverbul care se potrivește. De exemplu, după audierea poveștii Doi frați, copiii ușor pot numi, identifica proverbul potrivit. *Bine faci, bine găsești* (Dacă faci bine, vei fi răsplătit cu bine) și să explice de ce cred astfel..

În cazul altora, cum ar fi, de exemplu, *Prietenul la nevoie se cunoaște*, *Cine fuge după doi iepuri, nu prinde nici un*, *De șapte ori măsoară și o dată taie* etc.se poate recurge la imagini.

La fel am putea recurge la imagine, propunând copiilor identificarea a mai multor proverbe.

Fiind la plimbare, primăvara târziu, vara, se cere copiilor să numere frunzele din copac, firele de iarba de pe teren. Aceștia ajung la concluzia că este imposibil de făcut un asemenea lucru, că sunt foarte multe, că expresia *Cât frunză și iarbă înseamnă foarte mult*.

Putem solicita și desenarea conținutului unor proverbe simple, dar și explicarea lor.

Al.Mateevici menționa că limba română dispune de un imens bagaj paremiologic pe care trebuie să-l cunoaștem cât mai bine, să-l cultivăm cu mare grijă pentru dezvoltarea și prosperarea graiului. Iar noi, știind că *Nimeni nu se naște învățat* – proverb prin care este accentuată necesitatea educației, trebuie cât mai des posibil, în orice situație, să recurgem la ele, să ajungem la esența gândurilor lor împreună cu preșcolarii, căci *Nu e orfan cel fără tată și fără mamă, ci cel fără-nvățătură*.

Referințe bibliografice:

1. Armașu F. Metodica familiarizării preșcolarilor cu proverbe și zicători. Chișinău: Editura Lumina, 1993
2. Dor de dragoste. O abordare lingvistică a expresiilor idiomatice despre iubire din română și spaniolă <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.177.9787>
3. Mocanu L. Fraziologismele – problemă și a pedagogiei. Simpozionul internațional științifico-cultural „Unicitate și diversitate prin folclor” 10 - 11 mai 2019
4. Munteanu, G. Proverbe românești., Chișinău: Editura Litera, 1998, 245p.
5. Pohilă Vl., Structura conceptuală a proverbelor românești. Revista Limba română, Nr. 5-6, anul XXXI, 2021
6. Ruxăndoiu P. Proverb și context, București, Editura Universității din București, 2004,
7. Silistraru N. Etnopedagogia, Chișinău, 2003, 168p.
8. Soboleva, O. V. O ponimanii mini-teksta, ili Poslovitsa vek ne slomitsya, Voprosy psichologii, no. 1, pp. 46–52.